

DESCOBRIM CASSÀ

GREC > GRUP DE RECERCA I ESTUDIS CASSANENCS

ABRIL 2018 **10** COORDINACIÓ: Arxiu Municipal de Cassà de la Selva

FÀBRICA DE TAPONES DE CORCHO DE F. BARNÉS CALZADA
Cassà de la Selva (Cataluña)

Fàbrica Frederic Barnés a primers de segle XX (AMCS, Col. I. Joan Maymí i Coloreu)

COMERCIANTS I FABRICANTS VENDRE TAPS AL LLARG DELS ANYS

Des de la seva aparició, la indústria surera es caracteritzà per ser un negoci exportador. La demanda exterior de taps fou l'estímul per a que diverses poblacions del quadrant nord-oriental de Catalunya es llicencessin a la seva fabricació. Cassà, evidentment, no en fou l'excepció. Des de mitjans de segle XVIII trobem cassanencs fabricant taps, anant a buscar la matèria primera al sud-oest de la Península Ibèrica (Joan Guinart Vilallonga ja arrendava peles de suro a Sierra Morena el 1827) i venent el producte final als

mercats (sobretot) exteriors.

S'han fet i estan pendents de fer multitud d'històries d'empresaris surers de la nostra vila que han fet fortuna en el sector en els darrers dos-cents cinquanta anys. A les properes pàgines trobem només uns quants exemples d'aquests emprenedors, una petita part dels molts que ha donat el sector, amb l'esperança que la seva lectura estimuli la recerca sobre la indústria més característica de les nostres comarques.

Quim Alvarado

Comerciants i fabricants

ELS INICIS DEL MERCAT

L'any 1700 els anglesos van introduir al mercat un nou vidre més resistent que permetia certa seguretat en el transport d'ampolles, i substituïa les àmfores de terrissa, les ampolles d'un vidre de l'època romana o els odres de cuir. Uns anys abans, Dom Pierre Perignon (1640-1715) havia sintetitzat l'elaboració del xampany, i havia constatat que l'únic tapament idoni per a aquesta beguda era el suro. Fins aquell moment es tapaven amb cànem mullat amb oli i després se segellava el cap de l'ampolla amb lacre, que fou l'antecedent de les càpsules actuals. La suma d'aquestes dues circumstàncies és el tret de sortida de la fabricació massiva del tap de suro amb unes incipients metodologies industrials. Els nostres manufacturadors es van trobar doncs amb la conjuntura que, com que hi havia més producció de taps, s'havia de gestionar també aquesta major venda de productes acabats. D'aquesta manera, a la nostra població aparegueren una sèrie de personatges que, amb la dualitat de fabricar i comerciar, desenvoluparen intensament i amb èxits contrastats la seva activitat.

Enric Roca a l'aeroport de Barcelona (AMCS / Fons Enric Roca)

En aquest *Descobrim* mencionem alguns d'aquests personatges que, encara que propers en el temps, la majoria de cassanencs no els hem pogut conèixer en vida. El recull d'aquestes petites notes biogràfiques farà més difícil el seu oblit per la fràgil memòria col·lectiva. Iniciem en aquest opuscle una sèrie de ressenyes com les que trobareu a continuació i les que anirem presentant en el futur, amb la intenció de deixar constància d'aquests convilatans, que el temps encara no ha esborrat del tot la seva empremta.

ENRIC ROCA BOTA (1900-1988)

Prototip de fabricant de taps alhora que comerciant, Enric Roca va fundar l'empresa Rosselló & Roca als anys 20, juntament amb Martí Rosselló. De família humil, el seu pare s'instal·là a Cassà provinent de Ventalló com a paleta a mitjans del segle XIX en el context del flux migratori provocat per la gran expansió de la indústria surera a la nostra vila. Rebé una educació molt liberal al Col·legi Vilaret que va marcar tota la seva vida. La seva relació epistolar amb Doña Teresa dipositada a l'Arxiu

Foto de l'estand d'una fira comercial de Domingo Serra (AMCS John Michael Woodman)

Municipal, així ho constata. Com a fabricant de taps, va dedicar part de la seva producció a la indústria farmacèutica i embotellament de la sidra i com a comerciant va realitzar periòdicament visites a les Espanyes, principalment a Astúries. L'any 1952 va ser un dels tres industrials surers que varen promoure la creació del Trust (Uprodeco). Durant la Segona República, va ser elegit regidor per la Coalició Republicana d'Esquerra-Partit Republicà Radical. En el desenvolupament del seu càrrec va mantenir fortes discrepàncies amb Josep Dalmàs, aleshores regidor. Va redactar el projecte econòmic de la construcció del nou col·legi públic, avui conegut com a Puig d'Arques, però que, per iniciativa seva, el Ple Municipal va decidir anomenar Col·legi Públic Vilaret. Acord, que mai ha estat esmenat.

Habitual en les tertúlies del "Centru" no va deixar la seva activitat fins ben complerts els 80 anys.

DOMINGO SERRA I SMANDIA (1902-1983)

Nascut l'any 1902 en el si d'una família benestant, de ben petit acompanyà el seu pare Josep Serra Carbó (1857-1940), a Baltimore (EUA) on col·laborà amb Crown Cork & Seal, el fabricant més gran del món de taps de corona. Aquests anys a l'estranger segur que varen incidir en el seu caràcter emprenedor.

El 1927 va crear una societat amb José Batet, però al cap de dos anys va signar un compromís amb COGECO (Companyia Gral del Corcho, empresa tutelada per Francesc Cambó) per a més del taps, ampliar la seva producció amb diversos articles amb aglomerats de suro.

al mateix temps

L'any 1931 va començar la seva aventura empresarial en solitari i va arribar a tenir 300 treballadors a la seva fàbrica situada al carrer del Molí dedicada a la fabricació de taps de xampany. Era un complex industrial modèlic, modern i important.

L'esclat de la Guerra Civil i la Segona Guerra Mundial va afectar els seus interessos comercials, però no el rendiment de la fàbrica. De fet, els seus camions de tornada de França sempre portaven menjar per a repartir entre la gent del poble. És important la seva aportació en la química per l'aglomeració del suro en la fabricació de taps de xampany i el desenvolupament de les màquines d'extrusió amb la col·laboració de Pere Xifra. El podem considerar un dels pioners en la introducció del tap per a xampany aglomerat amb dos discos de suro natural.

A finals de la dècada dels 50 va haver de fugir precipitadament per problemes econòmics i legals amb la Banca Jubert i Presas. S'instal·là primer a Arles i després a Portugal, d'on n'hagué de fugir novament cap a França l'any 1974 durant la Revolució dels Clavells.

D'edat avançada va tornar a la seva vila natal de Cassà, on passà bastant desapercebut i va morir l'any 1983.

FEDERICO BOSACOMA TOR-RABIAS (1914-1995)

El pare d'en Federico, Leandro Bosacoma Darder (1875-1944), va tenir dos fills, en Camilo i en Federico. En Camilo, el gran, va anar a França per aprendre tot el relacionat amb el món del suro, sobretot amb els taps. El nostre protagonista va anar a la guerra de 1936 el van ferir

I va ser atès a l'hospital de Sant Pau però va perdre un ull. Va ser mutilat de guerra.

El 1944 es fa càrrec del negoci familiar i l'empresa va créixer molt. El 1953 va establir relacions comercials amb l'empresa basca Interco d'Eibar. També al mateix any tenia tractes amb Fratello Gori de Siena.

L'empresa tenia 4 treballadores a les màquines d'esmeril i ala màquina d'escapçar hi havia la seva esposa, la Conxa Piño. Als anys 50, quan hi va haver restriccions elèctriques, incorporà un generador pe fer llum i així poder treballar.

L'any 1964 inicià la seva activitat més comercial, amb la seva

En Fredric Bosacoma i el seu fill

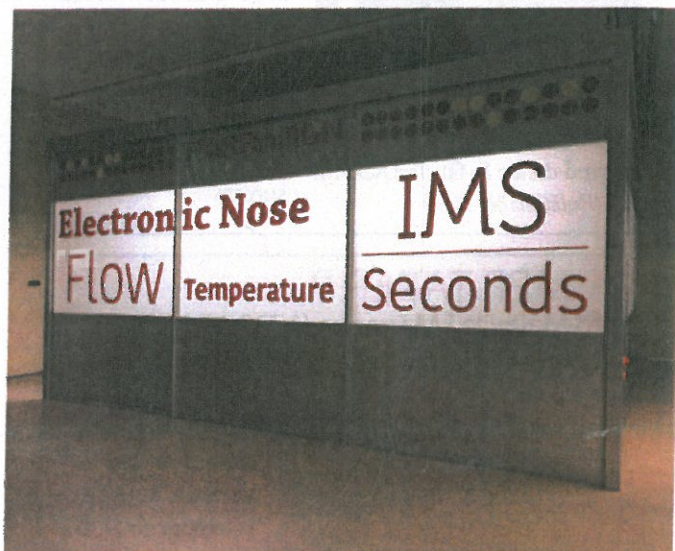
família marxà a Barcelona a la casa Codorniu. La seva activitat comercial es centra als últims anys de la seva vida, en la representació de les caves Labernoia (Làgrima Bacus).

És el típic empresari surer, honrat, treballador i culte, que a més de fabricar taps es va dedicar a l'activitat comercial i en feu el seu mitjà de viure.

La dedicació al futbol cassanenc el feu mereixedor de la medalla de "Forjador de la Història esportiva de Catalunya" concedida per la Generalitat als anys 80.

Les olors en el suro i com detectar-les

El suro és un producte natural i com a tal, no n'hi ha dos d'iguals. La gent sol fixar-se en l'aspecte físic del tap per decidir si és un tap de major o menor qualitat. Això fins no fa gaire era suficient, però ara fa uns anys va deixar de ser-ho. El suro pot contenir una molècula de TCA (Tricloroanisol)

Màquina de detecció d'olors (Parramon Exportap)

que el converteix en inservible per tapar qualsevol líquid. El TCA, en contacte amb líquids transmet un gust que podríem assimilar a l'olor del sotabosc o d'un lloc tancat i amb humitat (popularment es coneixia com a "gust de tap"). Evidentment aquest efecte fa que el líquid sigui desagradable i, per tant, s'ha de descartar.

El TCA té una gran dificultat de detecció, ja que és totalment invisible i inodor en condicions normals. Fins a l'any 2015 per poder-lo detectar s'havia de posar el tap en una dissolució aquosa i amb calor durant 24 hores i després manualment, persones sensibilitzades en l'olor del TCA, havien de flairar el tap i decidir si estava contaminat o no ho estava pel TCA.

Evidentment aquesta tècnica només s'aplicava a una mostra de taps.

Avui en dia a Parramon Exportap S.L. tenim la tècnica de l'IMS, que ens permet gràcies a una descomposició molecular de les aromes del suro i a un modern software, analitzar tap per tap tota la producció i classificar-los en lliures de TCA o contaminats de TCA.

El desenvolupament d'aquesta tecnologia ha estat el fruit d'una recerca i proves amb diferents sistemes i tecnologies, començades l'any 2014. Finalment l'any 2016 amb la col·laboració d'una universitat europea es va aconseguir trobar la tecnologia necessària. Posteriorment amb l'empresa 3 Control vàrem transformar aquesta tecnologia en un procés industrial. Actualment tota la nostra producció passa el control de TCA, que dona una garantia als nostres clients que no trobaran ampelles de vi contaminades, a causa dels nostres taps

LA XIFRA: 251

Vista general de la fàbrica Reliablé (Reliable S.A.)

És el nombre de tallers amb activitat suro-tapera declarats l'any 1920 en el nostre municipi. Aquesta xifra és d'una dècada més tard dels coneguts com "els 30 anys d'or del Cassà surer" que varen estar compresos entre el 1880 i el 1910. Actualment es troben actives 17 empreses sureres

EL PRIMER TAPER

Francisco Malavila i Marranxa (1739-1798)

El dia 7 de maig de 1760 es casà a Cassà amb la Rosa Vilallonga i en el registre parroquial s'hi fa constar que el seu ofici és taper, circumstància per la qual sabem que és el primer taper registrat a la nostra vila.

Va néixer el 18 de setembre de 1739 a Llagostera i el seu pare era "Magnífich Dr. en medicina" Domingo Malavila, aquest sí nascut a Cassà i que va exercir la medicina

primer a Borrassà i després a Llagostera.

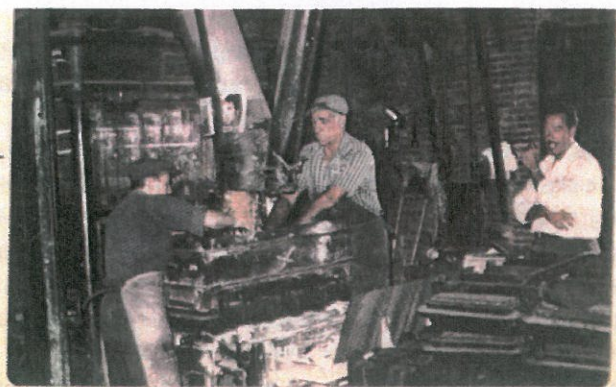
En Francisco, de família acomodada, s'establí com a fabricant de taps al carrer de la Llet. El seu establiment, com tots els del seu temps, constava de l'habitatge familiar i a la part posterior de la casa les "botigues" on feien els taps, el perol per a bullir les rusques, els traus foscos per a conservar la humitat i provocar el florit de les panes i el pati com a magatzem del suro comprat. El producte acabat, els taps còncics, era venut a la fira de Beaucaire, al costat del riu Roine, per a tapar les ampolles de vi francès.

Per saber-ne més:

- *El món del suro* de S. Hernández Quad. Revista Girona, 1987
- *Cassà, indústries del suro*, Aj. Municipal Cassà, Plecs 2005
- *Indústria i tapers (del segle XVIII al XX)* de Joaquim Alvarado, Col·lecció Manuel Tolosa, Aj. de Cassà, 2003
- *La contribució catalana al desenvolupament de la indústria surera portuguesa* de P. Sala i J. Nadal, Col. Referents, 3, Generalitat de Catalunya, 2010.
- *Història del Gremio Corchero* de R. Medir, Ed. Alhambra, 1952
- *Francisco Oller: qualitat de líder* de P. Sala i J. Nadal Nexa Impressions, 2013
- *El suro què és. Per a què serveix* de P. Pla, U.P. Barcelona 1976

JUNTES DE DILATACIÓ A L'AEROPORT DE GIRONA

L'any 1967 es va inaugurar l'aeroport Girona-Costa Brava, i l'any passat es varen celebrar els 50 anys de l'efemèride. Tres anys abans

Fàbrica Rodà als anys 60 del segle XX (AMCS Col. Fab. Rodà)

de l'any 1964, es començaren les obres de de la infraestructura, amb expropiacions de terrenys, moviments de terra i construcció dels edificis. Molts dels pagesos afectats per les expropiacions varen passar a formar part de la plantilla fixa de l'aeroport de Vilobí d'Onyar. Pocs mesos abans de la finalització de les obres, es va posar a licitació la plataforma d'aparcament dels avions. Aquestes grans lloses de ciment armat d'uns 4.000 m2 implicaven unes juntes de dilatació per cada 100 metres. Lluís Rodà Viader, conjuntament amb Garriga i Puig, fabricava aquest material tècnic a partir d'una base de granulat de suro i quitrà. A la vista de les expectatives d'una venda important, Lluís Rodà va contactar amb els encarregats de l'obra per a poder fer una oferta, que va ser rebutjada perquè havia de ser un proveïdor estranger qui donés garantia d'aquest tipus de junta. La sorpresa va ser quan Rodà Viader va servir una comanda d'aquest material a Anglaterra que, després de viatjar a l'estranger i amb etiquetatge anglès, va aparèixer a l'aeroport per a ser instal·lat. Així doncs, aquelles juntes fabricades a Cassà i que no tenien la garantia suficient, sí que la tenien i havien estat embalades i venudes des de l'estranger i a un preu molt superior.

ART I SURO

El suro ens ha permès crear objectes que ens són de rellevant utilitat en el nostre dia a dia i que, malgrat no tenir un origen artístic, s'han convertit en obres d'art.

NÚMERO 9

MAQUETACIÓ: Quim Massa

EQUIP DE REDACCIÓ: X. Albertí, E. Bravo, Q. Bosch, M. Gener, D. Grau, Q. Massa, A. Massip, E. Mestres, Q. Mundet, M.

Puigbaldoira, F.X. Romero i M. D. Saura.

COL-LABORACIÓ: Editorial Gavarres, Cassà Digital, i Llumiguia

IMPRESSIÓ: Ducform

